KFV-forskaren

Medlemsblad för Katrineholm-Flen-Vingåker Släktforskarförening

Nr 1 April 2024



Är det en grupp kringvandrande musikanter?
Fotografen är Rikard Hjalmar Forsberg som vi mötte i förra numret av KFV-Forskaren.

I detta nummer av KFV-Forskaren får vi lära oss mer om barnhusen och barnen där, moderskapserkännande, motboken samt lära känna ytterligare några kända katrineholmare och en Hönsagumma.

Ur innehållet

Ordföranden har ordet	2	Kultur— Irma i Katrineholm	9
Kjell Lundström tackar för sig	3	Boktips	9
Släktforskardagaran 2024	3	Erik Östdal Gustavsson	10
AI-tolka gammal text	3	Hönsagumman på Harpsund	11
Soldater i arkiven	3	Nya medlemmar	12
Barnhus—Barnhusbarn	4—5	Program 2024	12
Moderskapserkännande	6—7		
Motboken	8		

KFV Släktforskarförening

Styrelse

Ove Wåhlberg, ordförande	070-731 59 89
Lennart Karman, kassör	073-756 88 55
Britt-Marie Skoog-Blomberg, sekreterare,	070-812 19 67
Rolf Pettersson, vice ordförande	070-340 91 92
Anders Nordh, Ledamot,	070-767 40 48
Susanne Nyberg, ledamot	070-712 81 35
Lena Edlund, ledamot	070-323 77 10

Ersättare

Kjell Lundström	070-671 14 51
Kenneth Gustafsson	070-687 16 10

Revisorer

Lars Berggren, sammankallande	070-633 82 37
Inger Weidås	070-274 88 70
Viveca Eriksson, ersättare	073-932 48 37

Valberedning

Kenneth Gustafsson	070-687 16 10
Göran Eriksson	070-366 80 28

KFV-Forskaren

Anne-Marie Lindblad, redaktör	070-603 31 01
Stefan Gustafsson, layout	070-952 78 87
Kjell Lundström	070-671 14 51
Inger Andersson	070-224 50 19
Anders Nilsson	070-609 21 72

Programkommitté

Susanne Nyberg, sammankallande	070-712 81 35
Rolf Pettersson	070-340-91 92
Lennart Karman	073-756 88 55
Ove Wåhlberg,	070-731 59 89
Anders Nilsson	070-609 21 72

Föreningens adress

Katrineholm-Flen-Vingåkers Släktforskarförening
c/o Anders Nilsson
Jägaregatan 56
643 31 Vingåker

E-post: info.kfvslakt@gmail.com

Hemsida: www.kfvslakt.se

Avgifter och konton

Medlemsavgifter 2022	
Enskild:	210 kr/år
Familj:	250 kr/år
Bankgiro:	5049-6694
Swish	123 110 40 90
Organisationsnr:	802417-3638

Ordföranden har ordet

Jag får börja med att tacka för förtroendet, det ska bli spännande och utmanande. Vi har en fin och aktiv förening med många duktiga medlemmar vilket kommer att underlätta arbetet som ordförande. Efter ett första styrelsemöte kan jag också konstatera att våra nya ledamöter Britt-Marie Skoog Blomberg, Lena Edlund och Anders Nordh verkar entusiastiska inför sitt uppdrag. Det bådar gott inför det fortsatta styrelsearbetet. Vi har utnämnt Rolf Pettersson till vice ordförande och det känns väldigt bra.

För att fortsätta vara en attraktiv förening med engagemang och intresse är det viktigt att det ordnas många aktiviteter. Programgruppen har här ett stort ansvar att hitta föreläsare och utbildningar som är intressanta.

Jag efterlyser också medlemmar som vill vara lite mer aktiva i föreningen och som kan tänka sig att ställa upp vid något eller några tillfällen med att sköta till exempel fram- och bortplockning av stolar i Ängeln, hjälpa deltagare i kurser till rätta i ABF:s lokaler eller andra lättare uppgifter. De är inte betungande men väldigt roligt om man är fler som hjälps åt men kan bli tungt om man är för få. Kontakta mig om du kan tänka dig att hjälpa till

En kort presentation av mig själv kan vara på sin plats. Jag är snart 72 år bor i Vingåker sedan knappt fem år. Är född i Örebro men uppvuxen i förorterna Vällingby och Hässelby i Stockholm. Släktforskning började jag med på allvar 2016.

Avslutningsvis så kan jag informera att vi har haft besök av 14 lärare från Järvenskolan som ville veta mer om släktforskning. Det var en väldigt lyckad förmiddag och förhoppningsvis kan det leda till några nya släktforskare och medlemmar.

Ove Wåhlberg
Ordförande

Ny adress eller mejladress?

Meddela föreningen din nya adress så att du inte missar någon information från oss.

Skicka till: *info.kfvslakt@gmail.com.*

Nästa nummer

Kommer i oktober 2024.

Få tidningen digitalt

Meddela redaktionen om du vill ha tidningen digitalt med mejl istället för på papper. Då slipper vi dyra portokostnader.

Skicka till: *info.kfvslakt@gmail.com.*

Inlämnade bidrag

Redaktionen välkomnar artiklar och berättelser till tidningen och förbehåller sig rätten att välja bland bidragen samt att redigera texten för att få plats.

Kjell Lundström lämnar ifrån sig ordförandeklubban

Min far Rolf blev ordförande i Katrineholms kanotklubb 1951 och hade sysslan ända fram till sin död 2006. En sejour på 55 år. Ett sådant långt ordförandeskap var naturligtvis omöjligt när jag tog över ordförandeklubban i släktforskarföreningen efter Christer Uddin och det blev ett år. Ett år då föreningen återhämtade sig rejält efter medlemstappet under covid. Dryga 50 nya medlemmar hittade till oss. Vi kunde återigen bjuda in till spännande föreläsningar och föreningen deltog åter vid ett stort antal evenemang. När jag nu överlämnar ordförandeklubban till Ove Wåhlberg så kan jag bara önska honom lycka till. Själv stannar jag i styrelsen som suppleant.

Kjell Lundström



Kjell Lundström

Släktforskardagarna 2024

Det är vägen som är resans mål

24-25 augusti i Baltiska hallen i Malmö

I år är det Malmö som står värd för Släktforskardagarna, den stora släktforskarmässa som årligen får tusentals släktforskare att stråla samman. Årets tema betonar glädjen i att söka sina rötter och att målet egentligen är att aldrig bli klar med sin släktforskning.

Har du svårt att läsa gammal text?

Riksarkivet presenterar en AI-modell som kan tolka handskrivna texter på svenska, från 1600-talet upp till 1800-talet med en imponerad noggrannhet. Modellen kallas ”Swedish Lion” och har tränats med hjälp av texter från upp emot 3,3 miljoner textrader och totalt 15,6 miljoner ord. Arbetet har skett i samarbete mellan Riksakivet i Sverige och Finland.

Nu finns en demoversion på nätet som kan förvandla handskrivna dokument till digital text. Tekniken kallas HTR= Handwritten Text Recognition. Gå in på https://riksarkivet.se/start. Skrolla ner på sidan och läs om detta. Där finns länken till demoprogrammet: https://readcoop.eu/model/the-swedish-lion-i/. Prova genom att dra över en bild med den skrift du vill få hjälp att tyda. Detta tar lite tid för programmet så ha tålamod. Du får sedan en fil att ladda ner och fortsätta att arbeta med.

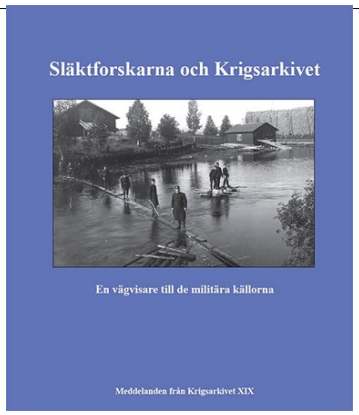
Inger Andersson

”Efter flera dagars rådslående insåg till slut de båda erfarna släktforskarna att det mycket svårlästa ordet i husförhörslängden endast var en bläckplump.”

Att forska om soldater i arkiven

På Riksarkivets hemsida finns skriften ”Släktforskarna och Krigsarkivet – En vägvisare till de militära källorna” att ladda ner utan kostnad som pdf-fil. Skriften som gavs ut som ”Meddelanden från Krigsarivet nr XIX” (omtryckt 2006) är på 64 sidor.

Boken är avsedd att vara en grundläggande introduktion till den släktforskare som upptäcker att han eller hon i sin släkt har haft personer som har varit knutna till den svenska krigsmakten. Och det är åtskilliga som genom seklen har haft det! Ända fram till cirka 1870-talet gick över hälften av statens budget till krigsmakten. Det är många människor som på olika sätt har tillhört den svenska krigsmakten. Här hittar vi indelta soldater, ryttare eller båtsmän, värvat manskap, rusthållare och rotebönder, civilanställda och inte att förglömma värnpliktiga.



Skriften kan laddas ner här: https://webbutik.riksarkivet.se/se/.

Barnhus – inte bara Allmänna Barnhuset i Stockholm

Barnhus är en företeelse som följt med genom århundradena även om det sett lite olika ut.

Göteborgs Barnhus grundades redan 1737. Syftet då var att hjälpa alla de hundratals hem- och föräldralösa barn som gick omkring på stadens gator. Sedan dess har verksamheten förändrats och syftet idag är främst att stödja barn- och ungdomsverksamhet i Göteborg i form av bidrag.

År 1772 inrättade Anders Knape och hans hustru Katarina Hegardt genom ett testamente, Gustafsbergsstiftelsen. Syftet var att skapa hem och skolgång för studiebegåvade och behövande pojkar från Bohuslän. Något som ännu i vår tid spelar en avgörande roll för Gustafsbergsstiftelsens verksamhet. Makarna Knape var själva barnlösa och synnerligen förmögna.

Simmersröds barnhus invigdes i Ljungs socken 1874 där de undervisades i teoretiska ämnen och slöjd. En katastrof inträffade 1894 som innebar att barnhuset måste avvecklas. Kronofogden Axel Wallgren hade varit direktör sedan starten men hans ämbete hindrade honom inte från att lämna landet med en större summa av barnhusets tillgångar.

Allmänna barnhuset var en av landets första moderna sociala inrättningar. (Som en föregångare anses barn- och tukthuset i klostret på Gråmunkeholmen 1624 - 1630 vara.) Det öppnade 1633. Barnhuset var verksamt ända till 1923. En orsak till att det öppnade var att regeringen ville hindra fattiga barn från att besvära allmänheten genom att tigga på gatorna. Att bli placerad på barnhuset kunde också vara ett privilegium jämfört med att vara utlämnad till tiggeri på stadens gator eller det hårda arbetet i någon av Stockholms manufakturer. På barnhuset fick de åtminstone tak över huvudet och mat för dagen.

Från början var kravet för att tas in på barnhuset att barnen kom från Stockholm, var minst sex år och föräldralösa. Men under 1700-talet räckte det med att föräldrarna inte kunde försörja dem. Med tiden började man också ta emot oäkta barn. De hade med åren blivit allt fler; drygt vart tionde barn i Stockholm föddes utanför äktenskapet i mitten av 1700-talet, vid början av 1800-talet var det nästan hälften. Majoriteten av barnens fäder var arbetare, torpare, soldater, sjömän, hantverksmästare, gesäller eller tjänstefolk. Men det fanns även barn till adel, borgare och präster.



Nya barnhuset

Det fanns noggranna regler för bespisningen men det finns uppgifter om att kökspersonalen sålde maten för att tjäna extra pengar. Varje dag utom söndagarna varvade barnen undervisning med arbete. Undervisningen handlade i första hand om kristendom. I reglementet betonades att arbetet inte fick gå ut över undervisningen.

Ett mindre antal pojkar med särskild begåvning fick lära sig räkna, skriva och teckna. Majoriteten av pojkarna arbetade i spinnsalarna med att bearbeta ull och bomull. Några pojkar fick arbeta hos skräddaren, skomakaren eller någon av de andra hantverkarna som hade lokal i barnhuset. Det var ett privilegium eftersom det innebar att de fick lära sig ett yrke som de sedan kunde försörja sig på. Flickornas undervisning var inte lika krävande som pojkarnas eftersom deras viktigaste uppgift var att lära sig sköta ett hushåll. De ansågs vara för klena för att orka spinna, så de kardade, sydde, stickade, stärkte, strök eller tvättade

Barnen behandlades systematiskt godtyckligt. I praktiken gjorde var och en i personalen som han eller hon tyckte var bäst. Ibland utnyttjade de sin position för egen vinning. Detta skapade ett förakt för vuxenvärlden som kunde yttra sig på många sätt. Godtycket och misskötseln bidrog till att dödligheten på barnhuset var stor. En fjärdedel av de 340 barn som skrevs in 1757 avled, flera år vart tredje barnhusbarn. De flesta barnen dog av olika sjukdomar som koppor, difteri eller kräfta (cancer).

I ett försök att komma tillrätta med den höga dödligheten slogs 1785 Stora barnhuset samman med Lilla barnhuset under namnet Allmänna barnhuset. Lilla barnhuset hade grundats 1755 och var inriktat på att ta hand om spädbarn och små barn upp till sex år. Även där var förhållandena förfärliga, majoriteten av barnen avled före ett års ålder. Samtidigt med sammanslagningen förändrades barnhusets inriktning. Nya ideal sa att barnen skulle uppfostras i fosterhem på landsbygden där de skulle arbeta i jordbruket. Det ansågs vara både hälsosammare och billigare. I stället för att vara en förvaringsplats skulle barnhuset nu bli en genomgångsstation för späda barn, barn som inte fått något fosterhem eller som skickats tillbaka i väntan på ett nytt sådant.

Det blev prästernas uppgift att skaffa fosterhem till barnhusbarnen. ”Välfrejdade personer med eget hushåll” kunde bli fosterföräldrar sedan de skriftligt rekommenderats av pastorsämbetet på orten. Kraven på fosterföräldrarna var att de skulle fostra, föda och klä barnen, samt undervisa dem i kristendom. Barnen var skyldiga att lyda och utföra arbetsuppgifter som var skäliga för ett barn. Flickorna var populärast som fosterbarn, förmodligen för att de tidigare än pojkarna kunde utnyttjas till allehanda sysslor som att städa, tvätta, bära ved, mata djuren eller mjölka. Sådana uppgifter ansågs inte lämpliga för pojkar och det ställdes också högre krav på att de skulle få undervisning. För att locka fosterföräldrar att ta emot pojkar fick familjen extra betalt för dem. Det var också prästerna som hade till uppgift att kontrollera att

fosterhemmen tog väl hand om barnen. Fattigdom var sällan något som ledde till att ett fosterbarn flyttades. Smuts och ohyra tolererades i hög grad.

Som komplement till prästerna anställde barnhuset i mitten av 1800-talet ett par kontrollörer som inspekterade barnens levnadsvillkor i fosterhemmen runt om i landet. Trots förhoppningarna om ett hälsosammare liv i fosterhemmen fortsatte dödligheten att vara hög bland barnhusbarnen. Runt en tredjedel av barnen avled innan de uppnått ett års ålder, trots att fyra av fem omedelbart placerats.

I ett nytt försök att komma till rätta med den höga dödligheten fick läkaren Fredrik Theodor Berg 1839 i uppgift att jämföra Allmänna barnhuset med barnhus i andra länder. När han två år senare lämnade in rapporten visade den på många missförhållanden. Men då han krävde genomgripande reformer av de sanitära anordningarna vid barnhuset kom han i konflikt med styrelsen och tvingades lämna sin befattning.

De barn som överlevde vistelsen på barnhuset skulle utackorderas senast vid fjorton års ålder, men i praktiken stannade flera barn kvar längre. Generellt sett gick det inte särskilt bra för dem efter utskrivningen. Barnen hade blivit institutionaliserade på barnhuset. De hade svårt att vänja sig vid yrkeslivet. De få som hittade ett bra jobb klarade sig så länge de kunde arbeta, men när de blev utslitna hamnade de åter nästan längst ner på samhällsstegen. 1885 byggdes ett nytt barnhus med bättre anpassade lokaler vid stadens utkant med adress Norrtullsgatan 14.och levnadsvillkoren förbättrades.

Anne-Marie Lindblad

Källor

- www.goteborgsbarnhus.se
- www.bohuslansmuseum.se
- www:gustafsberg.se
- www.popularhistoria.se
- *Ödman, Per-Johan; Hayen Mats (2004). Främlingar i vardagen: liv och pedagogik vid Stora barnhuset i Stockholm på 1700-talet. Monografier utgivna av Stockholms stad, 0282 -5899 ; 169. Stockholm: Stockholmia*
- "https://sv.wikipedia.org › wiki › Allmänna_Barnhuset

Ett barnhusbarn bland många andra barnhusbarn

Jag har själv ett barnhusbarn i släkten; nr 9343 Elin Dorotea Lindblad som föds 5 november 1894 i Hedvig Eleonora församling i Stockholm. Hennes mor var ogift och hade dessutom ett straff för lösdriveri som väntade varför Elin Dorotea tas in på Allmänna Barnhuset 26 januari 1895 efter inkommen remiss från poliskammaren i Stockholm. Hennes mamma ankommer till Norrmalms Centralfängelse som fånge nr 12 den 1 februari 1895 för att avtjäna 4 månaders straffarbete. Hon blir fri den 31 maj samma år och hennes dotter avlider 6 dagar senare på Allmänna Barnhuset.

Barnhusbarnet Carl Axel Frödin nr 9195

Barnhusbarnet Carl Axel Frödin född 20 juni 1879 blir intagen på Allmänna Barnhuset i Stockholm 23 augusti 1879.

12 november 1879 utlämnas han till Anders Andersson i Glömsta, Kloster församling i Eskilstuna. Han återlämnas till Allmänna Barnhuset 20 april 1880.

5 maj 1880 flyttar han till bonden Johan Erik Jansson på Refsta, Angarns församling och den 18 april 1883 kan han inte vara kvar där då fostermodern blir sjuk. Här finns även barnhusbarn 13084 Anna Elin Pettersson född 1868 och även hon har flyttat hit från Allmänna Barnhuset. 1886 återfinns hon i Österåker och är 18 år gammal, gift, har en son och heter nu Eklund.

Den 23 april flyttas Carl Axel till Anna Lena Johansdotter Klint i Refsta, samma församling och där blir han till 1 juli 1888 då han återigen flyttas. Den här gången till trädgårdsarbetaren Erik Wilhelm Eklund och hans hustru, även de boende på Refsta i Angarn och släkt med den tidigare familjen. Den 24 november samma år flyttar han med familjen till Kårsta församling och 24 oktober 1889 flyttar familjen till Stockholm. Även Carl Axel flyttar till Stockholm samma dag och då även Anna lena Johansdotter Klint som också anslutit till familjen. Carl Axel ankommer dock Allmänna Barnhuset den 6 november 1890

14 juni 1890 hamnar Carl Axel hos perukmakare Ahlstedt Stortorget 7 i Stockholm. De flyttar sedan till Skärgårdsgatan 2 i Nikolai församling och slutligen till Österlånggatan 34, Gamla Sta'n.

13 november 1891 måste han återvända till Allmänna Barnhemmet med kommentaren att han måste gå i skola. 3 december 1891 hamnar han slutligen hos folkskolläraren Sven Johan Celander i Fristads skolhus i Skara Stift, som flyttar med familjen till Göteborg 1892. Carl Axel blir kvar som fosterson till folkskolläraren Bengt Wilhelm Wahlquist och hans familj vid Fristads skolhus. Den 14 juni 1893 är det åter dags att fara tillbaka Den 27 april 1894 får han nattvardskläder från Allmänna Barnhuset och då utlämnas hans sparbanksbok med nr 67942.

Så långt hans liv fram till 15 år. Därefter vet jag väldigt lite hur hans liv såg ut. År 1900 bor han i Katarina församling, Stockholm 1910 på Kungsholmen i Stockholm och är tapetseriarbetare. Han flyttar runt i Stockholm men håller sig mest på Södermalm och gifter sig 1917 med Lydia Eleonora Asylia Larsson född 1881 i Katarina församling och får döttrarna Viola Eleonora 1907 och Sonja Charlotta 1910. Den 8 april 1927 avlider tapetseraren Frödin i Högalids församling, Stockholm.

Anne-Marie Lindblad

Källor

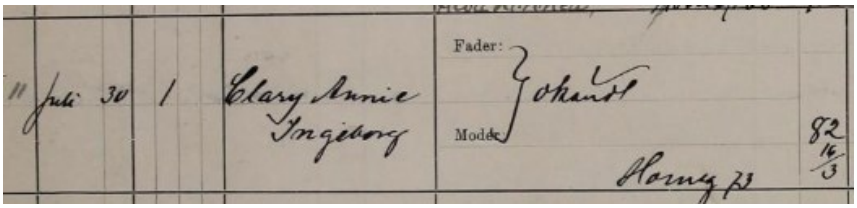
- Allmänna Barnhusets rullor 1798-1916 Stockholms Stadsarkiv
- Husförhörslängder Angarn och Kårsta församling Stockholms län, Fristad församling Älvsborgs län
- Dödboken 1830-2020

Moderskapserkännande

Oäkta barn, okända fäder och anonyma mödrar. Hur hittar men dem? Anne-Marie Lindblad vår redaktör och duktiga forskare har hittat ett sällan utforskat område—moderskapserkännanden—där modern lämnade bort sitt barn utan att ange sitt eller faderns namn.

En tid i världen var det inte ovanligt att kvinnor reste långa vägar för att föda i hemlighet på privata förlossningshem. Där förlöste en barnmorska kvinnorna och vårdade barnet den första tiden. För många barn som föddes av anonyma föräldrar förblev föräldrarna okända. Till en början kostade det 100 riksdaler att lämna sitt barn till Allmänna Barnhuset och de som kunde, betalade. De mödrar som saknade ekonomiska medel kunde lämna sitt barn och i gengäld arbeta på barnhuset under en tid som ammor. Som amma arbetade man under åtta månader med att amma sitt eget och andra barn som var intagna på barnhuset. Utöver denna arbetsuppgift utfördes även allmänna göromål som att bära in ved, laga mat, lappa och laga kläder och skura golv. Det var dessutom höga krav på ammorna som skulle vara hövliga, fromma, rena, lydiga och rättfärdiga.

För barn som föds i Stockholm, dit kvinnorna ofta reste, finns en del material att finna i några församlingar. I Maria Magdalena församling kallas de för moderskapserkännanden och återfinns i de så kallade H-längderna detsamma gäller Hedvig Eleonora församling men de kallas här för legaliseringshandlingar. I Storkyrkoförsamlingen för legaliseringsbok och återfinns under C-längderna.



Utdrag ur Födelseboken
Maria Magdalena (A, AB) Cla:31 (1911-1912) Bild 1140 / sid 77

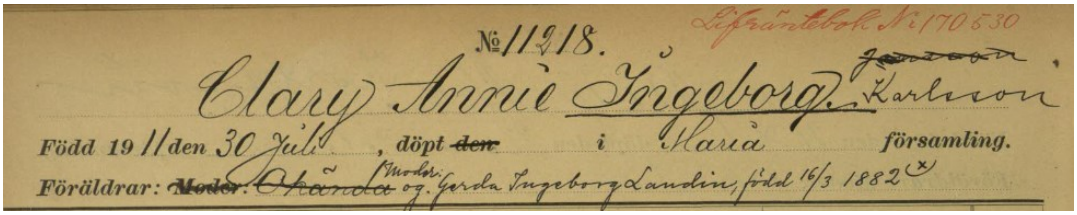
Ingeborg söker sin mor

Clary Annie Ingeborg föds på Hornsgatan 73 i Maria Magdalena församling den 30 juli 1911 med okända föräldrar. Hon vistas efter födseln hos barnmorskan Ida Essén tills hon tas in på Allmänna Barnhuset i Stockholm med nr 11218 den 21 augusti 1911 mot en kostnad av 600 kronor. Ingeborg avlider 2002 i Bodafors, Norra Sandsjö, Nässjö.

I barnhusets rullor anges modern Gerda Ingeborg Landin född den 16 mars 1882. Att hon är född i Ringarum i Östergötland finns ingen notering om. Uppgiften skrivs in i rullorna 1946 då ett förseglat konvolut på Maria pastorsexpedition, efter många skrivelser, öppnats med Kungl. Majt:s tillstånd efter begäran av Clary Annie Ingeborg. Här finns också två noteringar om var moderns vistats. 1916 arbetar hon som hembiträde på Karlavägen och 1937 som städerska på Maria Prästgårdsgata. (Hon gifter sig 1939. När hon så avlider 1966 bor hon kvar på Södermalm men i Katarina församling.) Vägen till att få veta namnet på föräldrarna var lång och krokig och tog för moderns del 35 år och längsta vägen var faderns namn som Ingeborg fick kännedom om 10 år senare.

Den 12 februari 1912 utlämnas Ingeborg från Allmänna Barnhuset till hemmansägare Karl Fredrik Jonsson och hans hustru Augusta Matilda i Rödja Norregård i Norra Sandsjö församling. Här vistas hon under sin uppväxt och sista anteckningen i barnhusets rullor är 28 juni 1926. Inspektionerna som barnhuset gör hos fosterfamiljen är många. Clary Annie är kry, frånsett lite magerlagd och blek och har polyper och susningar i öronen. Flickan sägs bli väl omhuldad ”som ett eget barn”. 1922 får hon skolböcker, 1924 har hon fått ett vackert avgångsbetyg och 1925 konfirmationstyg. Samtidigt noteras att de anhöriga aldrig hört av sig. Hon har dessutom en ”Lifräntebok” med nr 170530.

Åren går och 1946 vill Ingeborg, som nu heter Karlsson, få veta namnet på sina föräldrar. Hon känner till att uppgifterna skall finnas i ett deponerat konvolut och skriver till Kungl. Maj:t men nämner



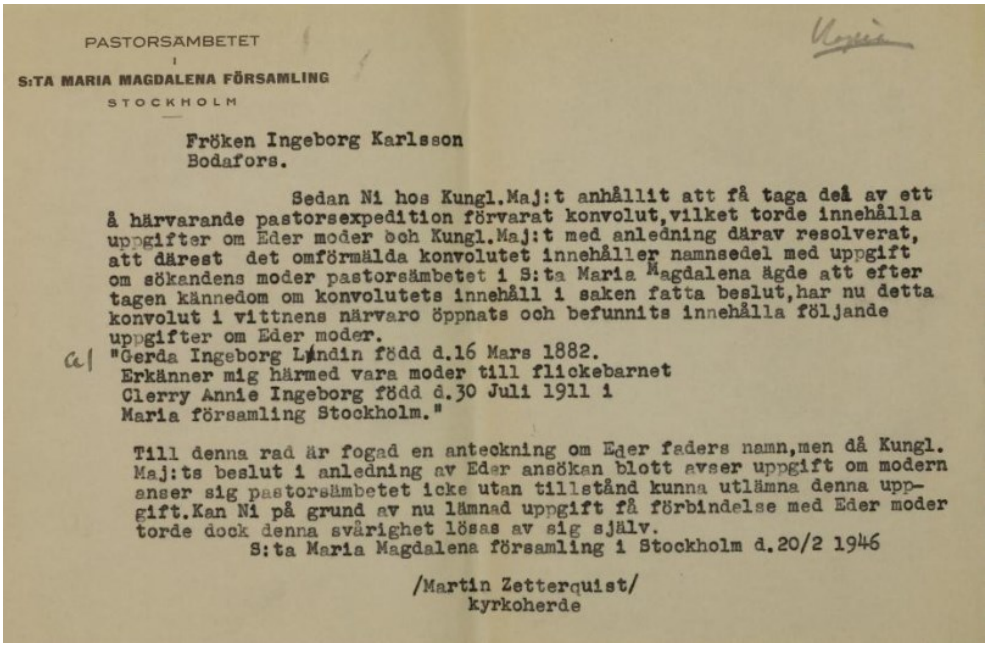
Kompletterande uppgifter i Allmänna Barnhusets rullor 1798 - 1916 —- skrivs in när moderns identitet blir känd.

endast, kanske av misstag, att hon vill veta moderns namn. Hon skriver också till Landskansliet i Jönköping i samma fråga.

Den 20 februari 1946 får hon svar av kyrkoherde Martin Zetterquist i Maria Magdalena församling att konvolutet som förvarats har öppnats i vittnens närvaro och att modern heter Gerda Ingeborg Landin född den 16 mars 1882. Han noterar att den finns en rad om faderns namn men då Kungl. Maj:ts beslut endast avser modern anser han sig inte kunna lämna ut namnet. Han rekommenderar henne vidare att nu kontakta modern så ”torde denna svårighet lösa sig av sig själv”.

I oktober 1956 kommer ett brev till pastorsämbetet i Maria Magdalena från en vän till Ingeborg som begär att få veta hur Ingeborg skall bete sig för att få reda på faderns namn. Svaret kommer från Martin Zetterquist, som fortfarande är kyrkoherde, att de gärna vill hjälpa henne men att hon återigen får söka hos Kungl. Maj:t. Till ansökan skall bifogas utdrag ur födelse- och dopboken samt åldersbetyg från den församling hon är skriven i. Kungl. Maj:t finner begäran rimlig och skriver ett beslut som skickas från Ecklesiastikdepartementet till Stockholms domkapitel. Alla handlingar skickas vidare till pastorsämbetet i Maria Magdalena församling. Den 29 november 1956 får Ingeborg som nu bor i Eksjö ett brev från kyrkoherde Zetterquist som informerar om att konvolutet öppnats i vittnens närvaro och befunnits innehålla ”följande uppgift om Eder fader: faderns namn Emil Grevellius”.

Anne-Marie Lindblad



PASTORSÄMBETET
I
S:TA MARIA MAGDALENA FÖRSAMLING
STOCKHOLM

Fröken Ingeborg Karlsson
Bodafors.

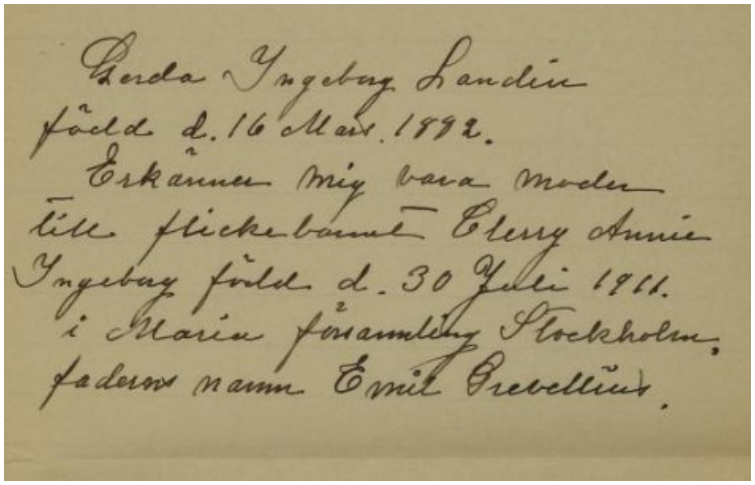
Sedan Ni hos Kungl.Maj:t anhållit att få taga del av ett å härvarande pastorsexpedition förvarat konvolut,vilket torde innehålla uppgifter om Eder moder och Kungl.Maj:t med anledning därav resolverat, att därest det omförmälda konvolutet innehåller namnsedel med uppgift om sökandens moder pastorsämbetet i S:ta Maria Magdalena ägde att efter tagen kännedom om konvolutets innehåll i saken fatta beslut,har nu detta konvolut i vittnens närvaro öppnats och befunnits innehålla följande uppgifter om Eder moder.
a) "Gerda Ingeborg Landin född d.16 Mars 1882.
Erkänner mig härmed vara moder till flickebarnet
Clerry Annie Ingeborg född d.30 Juli 1911 i
Maria församling Stockholm."

Till denna rad är fogad en anteckning om Eder faders namn,men då Kungl. Maj:ts beslut i anledning av Eder ansökan blott avser uppgift om modern anser sig pastorsämbetet icke utan tillstånd kunna utlämna denna uppgift.Kan Ni på grund av nu lämnad uppgift få förbindelse med Eder moder torde dock denna svårighet lösas av sig själv.
S:ta Maria Magdalena församling i Stockholm d.20/2 1946

/Martin Zetterquist/
kyrkoherde

Svar från kyrkoherde Martin Zetterquist.

Maria Magdalena (A, AB) HIIIc:4 (1911-1917) Bild 760



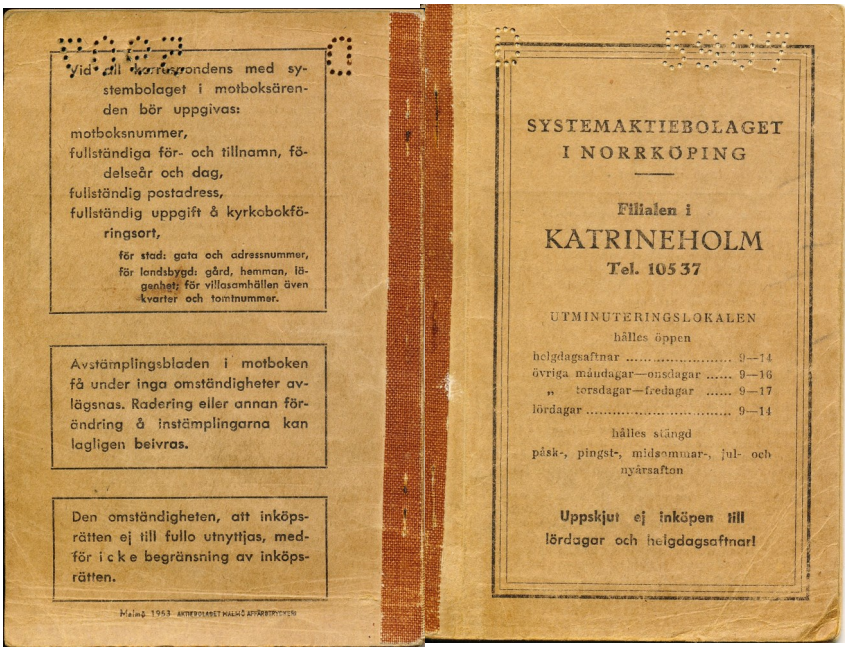
Gerda Ingeborg Landin
född d. 16 Mars 1882.
Erkänner mig vara moder
till flickebarnet Clerry Annie
Ingeborg född d. 30 Juli 1911.
i Maria församling Stockholm.
faders namn Emil Grevellius.

Moderns erkännande och faderns namn.

Maria Magdalena (A, AB) HIIIc:4 (1911-1917) Bild 980

”Motboken” – ett regelverk om föreställningar och fördomar

Anne-Marie Lindblad har hittat en motbok på loppis. Som vanligt triggar det henne att ta fram fakta och historiska minnen.



Motboken infördes 1917 i hela landet och alla inköp antecknades. Den fanns kvar ända till 1957 när den avskaffades.

Min farfars farfars morfar var slottssmeden Pehr Fredell vid Örebro Gevärsfaktorie. När han, fattig, avlider 1833 står följande att läsa i död och begravningslängden ”förre slottssmeden Pehr Fredell hade i lifstiden genom fylleri förstört helsa och velfärd varigenom sin oordentlighet länge en utlefvad Gubbe - dog av slag.” Pehr Fredell var knappast ensam, spriten flödade under 1800-talet.

1787 hade husbehovsbränningen släppts fri. Superiet ökade stadigt och på en del håll fick arbetare delar av lönen utbetald i brännvin. 1860 förbjöds husbehovsbränningen åter. Det fanns dock ett blomstrande krogliv och här var samhällets klyftor tydliga – från Berns punschdoftande salonger till arbetarklassens problematiska supande. Samma år öppnade Allmänna Försörjningsinrättningen på nuvarande Flemminggatan på Kungsholmen, populärt kallat ”Grubbens” efter familjen Grubb som ägde marken. Kungsholmen kallades för övrigt ibland för Svältholmen. Tankarna med inrättningen var goda men resultatet blev en plats för fattiga, "sinnesslöa", sjuka och alkoholister som bodde trångt och ovärdigt och förmodligen skulle komma att dö på inrättningen snarare än få det bättre. Här avlider också min farfarsfar i tuberkulos 1907.

I mitten på 1800-talet var nykterhetsrörelserna en maktfaktor men efter en tyst period tog de på 1880-talet fart med föreningar som IOGT, Vita bandet och Verdandi. Så småningom dyker Ivan Bratt upp – född i Jönköping 1878 och avliden 1956 i Bettna Södermanland. Som läkare kom han i kontakt med alkoholmissbruket och är den person som mest av alla förknippas med omläggningen av den svenska alkoholpolitiken. Han var läkaren som blev politiker och företagare, grundare av AB Stockholmssystemet och Vin- & Spritcentralen. Genom Stockholmssystemet köpte han upp de privata brännerierna för att eliminera vinstintressena inom sprittillverkningen och partihandeln. Slutligen sitter han som vd för Vin & Spritcentralen 1923 - 1928.

Huvudpunkterna i hans program var: bättre alkoholistvård till skillnad från de ”asyler” som fanns och mest bestod av förvaring. Eliminering av de privata vinstintressena inom alkoholhanteringen och slutligen begränsning av rätten att köpa alkohol. Den sista punkten var den som utmynnade i den förhatliga ”Motboken”. I Stockholm infördes inköpsregistrering genom motbok 1914. Det var första världskriget som slutligen gör ransoneringen nödvändig för alla och 1917 beslutade riksdagen om att ”Motboken” skulle införas i hela landet. Den avskaffades den 1 oktober 1955 och i januari 1956 efter avlider Ivan Bratt i Bettna i Södermanland.

”Motboken” fick visserligen ned alkoholkonsumtionen men inte minst låginkomsttagare och kvinnor diskriminerades av systemet. En man kunde köpa tre liter sprit per månad och en kvinna en halv liter per kvartal om hon inte var gift för då fick hon nästan aldrig någon motbok. Inte ens en kvinna på tio hade motbok. En direktör kunde å andra sidan handla fyra liter i månaden.

Tanken var att de svaga i samhället skulle skyddas men befäste istället klassamhället. Det gällde att sköta sig för att få vara kund. Ofta styrde inkomst, förmögenhet och position i samhället. Unga, ogifta män kom sällan i fråga. Arbetslösa stoppades. ”Motboken” skapade grogrund för angiveri och förtal som understöddes av myndigheterna. Spritspioner kunde slå till var och när som helst och hembesök var inte ovanligt. Det är inte svårt att förstå att ”Motboken” kom att bli en illa omtyckt bok

Anne-Marie Lindblad

Källor

- Bilder: Privat ägo
- www.sankterik.se
- www.stockholmskallan.se
- www.systembolagetshistoria.se
- Släkthistoriskt forum Nr 2 2020

Irma Andersson – Kultur-Irma

Anne-Marie Lindblad fortsätter att porträttera människor i Katrineholm. Den här gången får vi bekanta oss med Kultur-Irma som under många år betytt mycket för kultur– och föreningslivet i staden.



Kultur-Irma Andersson som ung.

Jag minns Irma Andersson med respekt och värme, denna lilla kvinna som alltid tycktes vara i rörelse, ofta med en bunt papper eller broschyrer i handen. Varmt plirande över glasögonen, enkelt klädd och med rejäla skor på fötterna stegade hon resolut in genom glasdörren på tredje våningen i Folkets Hus i Katrineholm. Hon kom ofta på besök till TBV, Tjänstemännens Bildningsverksamhet, där jag arbetade, för att försöka få min chef, Lennart Eriksson, att medverka i olika arrangemang. På samma våning återfanns studieförbundet ABF och hon styrde lika ofta sina steg dit.

Irma Andersson föddes på Ljusfalls Östergård i Hällestad den 2 augusti 1914. Hennes far var gjuteriarbetaren Elof Andersson född 1881 i Norrköpings St. Olai och modern var Sigrid Elisabet Skott född 1880 i Tjällmo. Irmas mor hade fått sitt vackra efternamn efter sin far livgrenadjären Adolf Fredrik Skott, soldat vid 1:a livgrenadjärregementet, Vreta Kloster i Tjällmo socken. Familjen flyttar till Katrineholm i januari 1921 men innan dess hade Irma fått två syskon – en bror och en syster. De bosätter sig i Hemgården i kvarteret Näckrosen och där blev de kvar under lång tid. Hennes mor avlider skriven på Hemgården 1953 och hennes far på samma ställe när han avlider 1956. 1937 föds Irmas tvillingsöner Björn och Lennart när de bor på Hemgården. De tar sedermera sin mormors flicknamn; Skott..

Irmas radikale far invaldes 1923 i stadsfullmäktige och blev sedermera socialdemokratisk fullmäktigeledamot fram till 1930. Han verkade också inom ABF och arbetade på biblioteket i Katrineholm som stöd till stadsbibliotekarien Ivan Karlsson varannan kväll. Elof Andersson tilldelades också stadens förtjänsttecken ”För samhällsgagnande gärning”. När Elof avlider skriver Carl Ellwyn som var Kullbergska sjukhusets första läkare, och verkade där i 30 år, en minnesruna över honom där ha bland annat skriver: *Han var en utmärkt man, en god och rejäl människa, vars åsikter man respekterade. Orädd och självständig lade han fram sin uppfattning även när den gick emot majoritetens mening.”*

Irma Andersson hade sin arbetsplats på stadsbiblioteket och gick i faderns fotspår även då det gällde engagemang i det ideella föreningslivet. Även hon satt i ABF:s styrelse, och hon var ledamot i kommunfullmäktige 1951 - 1982 och senare ordförande i kulturnämnden. Då var hon en drivande kraft bakom olika arrangemang i Katrineholm. Under olika perioder satt hon i olika nämnder där systugenämnden som kom att ligga henne varmt om hjärtat. I systugan som startade 1956 kunde man införskaffa familjens kläder till ett lägre pris. Systugan lades ned 1985 och verksamheten drevs senare vidare en kortare tid i form av cirkelverksamhet genom studieförbundet TBV. Utöver det som skrivits ovan hade Irma ett internationellt engagemang och bidrog aktivt till hjälparbete i flera u-länder. Irma fanns tidvis på biblioteket men var lika ofta ute och delade ut information eller försökte få andra organisationer och företag att på olika sätt bidra till kulturarrangemang.

Irma Andersson var både omtyckt och respekterad, vilket framgår av de minnesord som skrevs efter hennes död den 8 september 1989.

Anne-Marie Lindblad

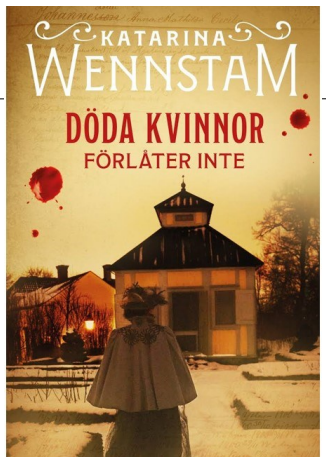
Källor

- Katrineholm. Tredje boken mellan två världskrig. Hilding Hjelmberg. Sörmlands Grafiska. 1979
- En mycket boksynt man – Karl-Gunnar Walls liv som stadsbibliotekarie och litteraturvän.
- Miriam Lannge Lidin, Magisteruppsats i Biblioteks– och informationsvetenskap 2003:55

Boktips

Katarina Wennstam har skrivit många intressanta böcker om utsatta kvinnor. ”Döda kvinnor förlåter inte” är första delen i hennes nya projekt Sekelskiftesmorden.

Med ett oemotståndligt språk och rasande driv skildrar Katarina Wennstam en värld som myllrar av tjänsteflickor, sedeslösa kvinnor, utnyttjande män och målande beskrivningar av såväl staden som utsökta klädedräkter.



Erik Östdal Gustavsson – journalist, bandyorakel och släktforskare

Kjell Lundström skriver om journalistkollegan som var Värmbol största supporter och beskyddare.



Erik Östdal Gustavsson
Foto: Vetlanda BK

Han hade ett otroligt minne och speciellt för detaljer. För vem kunde, sent i livet, rabbla laguppställningarna i en bandymatch mellan Nästorp och Tisnarbro på Luvsjöns is 1949? Erik kunde det och han visste vad spelarna hade för yrken.

Erik Östdal Gustavsson avled den 5 november 2020, denne man som jag tidigt lärde känna och blev god vän med. Vi var också arbetskamrater en tid på Radio Sörmlands sportredaktion.

Han blev under sin levnad en bandysportens obestridde auktoritet, men som författare till fyra böcker, med hembygdsskildringar, bandyhistoria och självporträtt, gör att jag vill utnämna honom till både folkbildare och släktforskare. Hans bok *”Ödesdal…ett bonnsamhälle under 624 år”,* är en fullständigt enastående dokumentation av den gård där han föddes och växte upp på och med den som utgångspunkt beskriva det svenska bondesamhällets framväxt. Att försöka i denna artikel beskriva Östdals gärning och liv låter sig naturligtvis inte göras, jag vill bara ge en liten historia om när våra vägar då och då korsades.

Det var 10 grader varmt och solsken den här dagen i mitten av mars 1964. Vi, sex killar i Djulö IF, skulle på kvällen spela sista matchen för säsongen i bandyns gängserie. Mot kvällen cyklade vi från Djulö till Värmbols IP, där matchen spelades, med skridskor, bandyklubbor och annat som behövdes, men utan några större förhoppningar om match på grund av det milda vädret. Det var för övrigt på den tiden då barn inte var curlade och blev skjutsade till aktiviteter i tid och otid, då fanns bara cykeln för oss 10–11 åriga grabbar.

Väl framme, mötte vi Östdal och vi blev rejält överraskade, kunde gubben trolla, för här var hård och fin is? Vi vann matchen mot Bul och vann serien där Nävertorp och ett par andra lag som jag inte minns namnen på, fanns med. Det här var något av Östdals signum, envishet, lite fräckhet och förmågan att inte se några hinder. I det här fallet lyckades han få vatten att frysa utan minusgrader.

Östdal var ju idealisten personifierad och fick väldigt många andra att jobba ideellt inte bara i idrottsföreningen. Samma sak gällde Östra Vingåkers hembygdsförening dit han som ingen annan lyckades värva medlemmar.

Erik Östdal Gustafsson var journalist och i många år sportchef på Katrineholms kuriren. När jag själv på 80-talet började som journalist och reporter på Radio Sörmland så hade Östdal varit freelancer på radion i många år. Men den gode Erik hade ibland svårt att vara neutral i sina referat och nästan alltid när det gällde Värmbols bandymatcher. En söndag när jag var programledare för Radio Sörmlands sportsändning, så väntade jag på ett referat från en bandymatch i Stockholm som Östdal varit på och där Värmbol var det ena laget. När jag lyssnade på det bandade referatet innan det skulle gå i sändning så hörde jag Östdal börja inslaget så här, *”Tack Värmbol för lektionen, sa speakern på Söderstadion efter slutsignalen mellan Hammarby och Värmbol.”* Nej, nej Erik, så här kan du väl inte säga, Värmbol fick ju stryk med 7–2. Jo, men han sa så hävdade Erik bestämt. Han fick göra om.

I en annan bandymatch där Värmbol var ett av lagen och som jag refererade i direktsändning, var Östdal min expert och bisittare. Redan från start så ramlade målen in i Värmbols bur på ett inte helt hälsosamt sätt för mannen bredvid mig. Efter varje mål hittade han en palett av bortförklaringar. Det var offside som föregick målet, eller så hade målgöraren varit osjyst, ibland bägge delarna.

Östdal var en vänlig man med ett enormt engagemang för allt han företog sig. Han stred som en don Quijote mot väderkvarnarna, när det gällde att stå emot att KSK och Värmbol skulle gå samman i en ny bandyförening, KVBS. I den striden fick han dock finna sig besegrad, vilket gjorde honom riktigt arg och besviken.

Så här beskrev han det i sin bok ”Bandysportens gyllene sekel, Katrineholm VAR bandyns Mecka. ”*Jag var fly förbannad på hur allt gått till, när KSK och Värmbol sammanfördes. Jag tog med mig min bärbara dator till öarna i Atlanten och skrev av mig. Det blev 50 A4-sidor direkt ur minnet.”*

Boken blev till slut en ”Bandybibel” på över 300 sidor.

Erik Östdal Gustavsson tillhörde en generation föreningsmänniskor och idrottsledare som i dag är sällsynta, där idealiteten, kärleken och stoltheten finns i första rummet. Erik hade många vänner men också ovänner, men så är det med människor som vill få saker och ting gjorda.

Avslutningsvis så var Östdal en jäkel på att dansa. Tre danskvällar i veckan blev det i lokaler både när och fjärran. Han blev 98 år.

Kjell Lundström

Källor

- Bandysportens gyllene sekel. Katrineholm VAR Bandyns Mecca. Av Erik Östdal Gustavsson.
- Ödesdal…ett bonnsamhälle under 624 år. Av Erik Östdal Gustavsson.
- Katrineholms kuriren. Till minne 13 november 2020. Göran Söderlund
- Sörmlands idrottshistoriska sällskap. 16 november 2020

Hönsagumman – Stina Kajsa Olsdotter från Sköldinge

Anne-Marie Lindblad lär känna sin nya hembygd och människorna där allt mer. Den här gången har hon stött på ett sällsynt fotografi där även tjänstefolket hamnade på bild i ett av herrskapets fotoalbum.

Maj Eriksson i Flenmo, känd för att ha uträttat ett livsverk för hembygden, fick för många år sedan en flyttlåda med fotoalbum från Harpsund. Den överlämnades av Max Krüll, fosterson till Carl-August och Vera Wicander och skulle tillfalla Mellösa Hembygdsförening. De flesta fotona skildrar familjen, gäster, och resor. Foton på tjänstefolk är ganska sällsynta men detta på Hönsagumman är ett av dem.



Hönsagumman—Stina Kajsa Olsdotter vaktade hönsen hos ”Consuln” Hjalmar Wicander på Harpsund. Han och några finare damer syns på andra sidan hönshuset.

Stina Kajsa, eller Kristina som hon kom att kallas, föddes i Sköldinge 1846 som dotter till drängen Olof Olsson vid Skalunda och pigan Maja Cajsa Andersdotter vid Ramsta. Efter att ha arbetat som piga anländer hon så småningom, också då som piga, till Flenmo nr 1. 1874 gifter hon sig med Per Gustaf Pettersson från Flenmo i Mellösa. Efter att under några år varit bosatta på Flenmo hos Per Gustafs föräldrar flyttar de bland annat till Mellösa Soldattorp nr 410. Familjen anländer 1884 till Lövsätter under Axelsberg (nuvarande Harpsund) där Per Gustaf nu står som brukare. De har då med sig tre barn; Per- August född 1875, Kristina Sofia född 1880 och Elin Charlotta född 1882. Sonen Anders Johan har 6 år gammal avlidit av halsfluss 1883.

I arrendet under Harpsund ingick, utöver sedvanliga dagsverken, också att lämna posten som hämtades vid Harpsund och skulle lämnas på Mellösa station före klockan 10. Detta arbete innehades en vecka i taget och den som innehade postbrickan lämnade den sedan på söndagen till den som stod näst i tur. Posten förvarades i läderväska som var låst med ett hänglås. Det var vanligt att de halvvuxna barnen utförde detta arbete.

När Per Gustaf avlider 1897 på Flens Lasarett skrivs han fortfarande som statdräng vid Sörby under Harpsund. Kristina övertar hans arbete för att bo kvar i stugan men så småningom blir det för tungt. Hösten 1898 flyttar hon till Harpsund där hon får ett rum och sista barnet hemma, Elin Charlotta, flyttar till Stockholm. Kristina är nu ensam och sköter gårdens höns, kalkoner och gäss. En period bor hon, nu befriad, på Udden men återvänder till Axelsberg och där blir hon kvar tills hon avlider av ålderdom1926.

Anne-Marie Lindblad

Källor:

- Flens-Kuriren 2005
- Bilden tillhör Mellösa Hembygdsförening
- Mellösa Hembygdsförenings årsbok 2005
- Utdrag ur kyrkböcker

Avs:
KFV Släktforskarförening
c/o Anders Nilsson
Jägaregatan 56
643 31 Vingåker

B PP Sverige, Port Payé

Nya medlemmar sedan förra numret av KFV-forskaren

Carl Almberg, Katrineholm
Peter Engström, Valla
Johan Tell, Katrineholm
Kaj Schnipper, Flen
Marie, Lillemor och Sven Axelsson, Katrineholm
Åke och Gunilla Wiggander Forsberg, Katrineholm

Vi hälsar alla nya medlemmar välkomna till vår förening!

Program 2024

Jourhavande släktforskare i Flen, 24/9 22/10 26/11 kl.15.00-17.00

Jourhavande släktforskare i Katrineholm 26/9 24/10 28/11 kl.16-18 och måndagar kl.13-16

Jourhavande släktforskare i Vingåker 24/9 22/10 26/11 Kl.17.30-19.30

11 maj Utflykt till Österåker Kyrkogårdsvandring med Arne Westberg. Möjlighet att besöka Nostalgimuseet. Föreningen står för inträde, kaffe finns att köpa.

29-30 juni Mellösa hembygdsdagar, Domargården Mellösa Kyrkby.

3 augusti Vialadagen Hembygdsdagarna.

4 augusti Djulödagen Katrineholmsveckan Hembygdsdag – föreningsdag

17 augusti Utflykt till Floda i Granhed Roland Elving guidar oss vid Granheds bygdegård och på en vandring i omgivningen.

12 september klockan 18.00, ”Genjägarna” Fredrik Mejster känd från SVT programmet med samma titel berättar om Gen- och DNA-forskningen kring programmet.

Under oktober ”Föda barn obemärkt” Johanna Sköld professor vid Linköpings universitet som också skrivit en bok om kvinnors situation.

Under oktober ”Katrineholmsbilder i färg” Kai Kylegård i samarbete med Stora Malms hembygdsför.

På föreningens hemsida www.kfvslakt kan du läsa om aktuella kurser och temakvällar med mera. Du hittar uppgifterna även på Facebook och Instagram. Du kommer också att få ett mejl.

Sveriges Släktforskarförbund
Sörmlands Sparbank
ABF
GÖR EN ANNAN VÄRLD MÖJLIG